

פְּרִשְׁת שׁוֹפְטִים

(יח) שׁוֹפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ
אֲשֶׁר הוּא אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוֹ אֶת הָעָם מִשִּׁפְט צְדָק.

שׁוֹפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לָךְ וכו'. ראוי לשים לב. א. אל אמרו לך, שהוא מיתר. וכן אמרו אשר ה' אלהיך נתן לך, שגם הוא מיתר. ב. אמרו ושפטו את העם, מי לא ידע פי את העם ישפטו. ואם הפונה היא שישפטו משפט צדק. עם כל זה אמרו את העם מיתר. ג. מי לא ידע שלדון משפט צדק יתמנו. ד. פי הלא באמרו שפטים ושטרים תתן לך, הוא מדבר עם הממונים, ובאמרו ושפטו וכו', הוא צווי אל הדיינים. ה. למה לא ידבר לנוכח עם הדיינים לומר 'שפטו צדק', כפסוק שאחריו שידבר לנוכח אתם. ו. אמרו (פסוק יט) לא תטה, למה נאמר, פי בכלל אמרו ושפטו את העם משפט צדק יהיה. ז. אמרו לא תטה משפט, ואמרו לא תקח שחד, הם דברים חמורים מהקרת פנים, ולמה שם אמרו לא תפיר פנים בין שניהם, שאינם לא מלמעלה למטה, ולא מלמטה למעלה. ח. אמרו דברי צדיקים, פי לפי המפרשים היה ראוי 'דברים מצדקים' יאמר. ט.

אָמְרוּ (פסוק ט) צְדָק צְדָק תִּרְדָּף, לְמַה כָּפַל מַלְת צְדָק, וְגַם אֵיךְ יִצְדָּק בּוֹ לְשׁוֹן רְדִיפָהּ. י. פִּי אַחַר אָמְרוּ וִירָשְׁתָּ אֶת הָאָרֶץ, אָמְרוּ אֲשֶׁר הוּא אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ הוּא מִיָּתֵר, פִּי נִדְעָ הוּא.

אָמְנָם הִנֵּה כָּלֹת הָעֲנָנִין הוּא, פִּי שִׁלְשַׁת הַכְּתוּבִים הָאֵלֶּה, הָרָאשׁוֹן יְדַבֵּר עִם רֹאשֵׁי יִשְׂרָאֵל הַמְּמַנִּים אֶת הַשׁוֹפְטִים וְאֶת הַשׁוֹטְרִים, וְהַשֵּׁנִי עִם הַדֵּינִים, וְהַשְּׁלִישִׁי עִם הַבְּעָלֵי דֵינִים. וְנָבֵא אֶל עֲנָיִם אֶחָד לְאַחַד.

צווי לממנה לקבל עליו דין הדיין וכפיית הטוטר והוא, פי הנה צווי מנוי הדיינים אינו רק לגדולי ישראל ונשיאיהם. ויקרה ימנה גדול הדור דין לשפט, ושטר לכפות את הבלתי שומע בקול הדיין, ויבא דין הגדול שהוא בפני השופט אשר מנה, ויחיהו בדין. ואם לא ישמר, יצוה את השטר יכפנו. ואז העשיר שהוא יענה עזות, ויאמר, הלא אני מנתינו, וזו היא שימת עין הגמול שהוא משלם לי" פי ישתרר עליי. וגם השטר אשר מנתינו, היכפה את שר וגדול בישראל כמוני היום. על כן כמדבר אל הממנה אמר שפטים

ביאור

מופשט. ט. וכפירוש רש"י (ע"פ ממונא ט): 'שופטים ושטרים', 'שופטים', דיינים הפוסקים את הדין. ושטרים, הרודין את העם אחר מצוותם, שמכין וכופתין במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט. י. שהדיין יחייב את אותו גדול הדור במשפטו. יא. אם לא ישמור אותו גדול לעשות כפי שהורה לו הדיין. בכ"פ: 'יקבל' במקום 'ישמור'. יב. ע"פ הכתוב (משלי יב טז). כלומר, אותו גדול שהוא גדול מחמת עושרו יענה בחזקה ובקושי. יג. 'שהוא משלם לי' כ"ה בדפו"פ ודפו"א. בדפו"ו: 'הוא משלם'. יד. האם זו היא טובתו וגמולו שמישיב לי על שמינתי אותו לדיין, שהוא משתרר עלי ומחייבני במשפט.

א. ודי לומר 'ושפטו משפט צדק'. ב. 'הממונים' כ"ה בדפו"ו ודפו"פ. וכמו להלן. בדפו"א וכ"פ: 'הממונים'. ג. המתמנים. ד. שאחד מסעיפי הצדק במשפט הוא שלא להטות המשפט. ה. אם היה מתחיל מלמטה דהיינו מהקל אל הכבד, היה לו לפתוח בלא תכיר פנים' ואחר כך לומר 'לא תטה משפט לא תקח שחד', ואם מתחיל מלמעלה, דהיינו מהכבד אל הקל, היה לו להזכיר 'לא תכיר פנים' באחרונה, לאחר 'לא תטה משפט לא תקח שחד'. ו. הוא רש"י שפירש (ע"פ מילתא משפטיס מס' זכספא ט): 'דברי צדיקים' דברים המצודקים, משפטי אמת. ז. וראה באבן עזרא ורמב"ן מה שתיצרו בזה בכמה דרכים. ח. איך תיתכן רדיפה אחרי דבר

וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן לָהֶם וְתִמְנְנֶה לָהֶם, כְּלוֹמֵר לְעֲצֻמָּה, שְׂדֵדוֹנָה לָהֶם הַדֵּינָיִם וַיִּכְפוּ אוֹתָהֶם הַשׁוֹטְטִים. וְיִזְהוּ וְיִזְהוּ אָמְרוּ לָהֶם.^{טז}

תְּחַדְּלֵם לֹא תִתְקַיֵּם לָהֶם הַמִּתְנָה, וְיִכְפוּ יְרֻשַׁת הָאָרֶץ תְּלוּיָהּ בְּמִנְיֵי הַדֵּינָיִם הַכְּשָׁרִים.^{טז}

ישפטו גם את שאינו משבטם

וְדָרְךָ כָּל־כִּי, אִם תִּתֵּן שׁוֹפְטִים לְשִׁבְטֵיךָ, שֶׁהוּא בְּכָל שִׁבְט וְשִׁבְטֵי, צְוִיָּה יי עֲלֵיהֶם שְׁגָם שִׁיחֵיו שׁוֹפְטִים מִיְּחָדִים בְּכָל עִיר שֶׁבְּכָל שִׁבְט, אֶל יִמְשְׁכוּ וְדִיחֵם מִלְּשִׁפְט אֶת הַזּוֹלָת מִבְּנֵי הַשִּׁבְט אֲשֶׁר נִתְמַנְנוּ עֲלֵיוֹ, רַק וְשִׁפְטוֹ אֶת הָעָם דְּרָךְ כָּל־בְּבוֹא לְפָנֵיהֶם מֵאֶחָד מִשִּׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר הוּא שָׁם. וְלָזֶה אָמַר וְשִׁפְטוֹ אֶת הָעָם יי.

וְיִחִיו שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְטִים בְּכָל שְׁעָרֶיךָ, שֶׁהוּא בְּכָל עִיר טו.

ירושת הארץ תלויה במיננים

וּבְאָמְרוֹ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נִתְּנָה, עִם שִׁבְעַת הַעֲמֻדָתָם כְּכֹר נִתְּנָה יי. הוּא יי כְּאֹמֵר, עֲדִין מִתְּנַת שְׁעָרֶיךָ הִנֵּה אִם תַּעֲשֶׂה צְוִי זֶה, וְאִם

ביאור

כא. כְּלוֹמֵר, עד כה ציוה על משפט צדק עבור הפרט, ומעתה פונה לצוות על משפט צדק עבור הכלל. **כב.** וּכְפִירוֹשׁ רש"י (ע"פ סנהדרין טז: ספרי קמז): 'לשבטיך', מלמד שמושיבין דיינין לכל שבט ושבט ובכל עיר ועיר, ע"כ. וביארו התוס' (סנהדרין טז ד"ה שופטים): אם יש בעיר אחת משני שבטים עושין שתי סנהדראות. **כג.** 'צודה' כ"ה בדפ"פ ודפ"א. בדפ"ו וכ"פ: 'צודה'. **כד.** ש"א ימנעו מלשפוט את בן שבט אחר שלא נתמנו עליו. **כה.** ובזה תירץ קושיא ב', שלכך אמר 'ושפטו את העם' ללמד שישפטו גם את שאינו בן שבטם או עירם.

טו. ותורצה קושיא א' בראשה, שלכך הוסיף תיבת 'לך' הראשונה, ללמד שיהיו שופטים ושוטרים גם על הממנה אותם. **טז.** וּכְפִירוֹשׁ רש"י (ע"פ סנהדרין טז: ספרי קמז): 'בכל שעריך', בכל עיר ועיר, ע"כ. וראה בספר השרשים לרד"ק (ש"ס ע"ר) מדוע נקראת העיר 'שערי'. **יז.** בְּדַפּוּסִים: 'אשר אני נותן', ותוקן ללשון הכתוב, וכן להלן בכמה מקומות. **יח.** שֶׁהָאָרֶץ ניתנה לישראל קודם שמינו את השופטים והשוטרים. **יט.** 'הוא' כ"ה בדפ"ו. בדפ"פ ודפ"א: 'והוא'. **כ.** ובזה תורצה קושיא א' בסופה, שלכך הוסיף תיבות 'אשר ה' אלהיך נותן לך' ללמד שמתנת הארץ עדיין תלויה בדין זה.

צינונים ומקורות

וּבַסְּפָר בגדי הקדש (רפאפורט אבות פ"א מ"ט) במשנה 'יהודה בן טבאי אומר אל תעש עצמך כעורכי הדיינין', כתב: נראה על דרך שפירש האלשיך פרשת שופטים ושוטרים תתן לך, היינו לעצמך, שיהא דן אותך גם כן. ואל תאמר שאתה ממנה אותו לדיין, והדיין בידך כחומר ביד היוצר, שאם ירשיעך במשפט תסלקהו מהתמנותו, כי הכל בידי שמים, ואף ריש גרוגתי משמיא מנו להו, מכל שכן לדיין, ולכן הוא דיין גם לך, עיין שם. ו'עורך' פרושו לשון עשיה וסידור, כמו ערוך השולחן, וכן בפיוט 'אל עורך דין' שהוא בעצמו עורך דיינים. וזהו שהזוהר 'אל תעש עצמך כעורכי הדיינים', שלא תחשוב בעצמך שאתה לבדך ערכת דיינים, כי אין הדבר מסור בידך, רק בידי שמים כנ"ל.

וְיִזְהוּ וְיִזְהוּ אָמְרוּ לָהֶם, במשנה הארץ תלויה במינני הדיינים הכשרים. בספרי (פי קמז): 'למען תחיה וירשתה את הארץ' (פסוק ט), מלמד שמינוי הדיינים כדאי הוא להחיות את ישראל, ולהושיבם על אדמתם, ושלא להפילם בחרב, ע"כ. הובא בדברי רבינו להלן (ד"ה או יאמר).

וְיִזְהוּ וְיִזְהוּ אָמְרוּ לָהֶם, בספר בן אמונים (ר' אשר אנשיל מפיוולד) הביא דברי רבינו אלה, והוסיף: ואמינא, כי זה פירושו של סיפא דקרא 'בכל שעריך' וכו'. על דרך שהביאו ספרי מוסר, שאיש אשר ישפיע לו ה' עושר והון רב, אל יאמר כוחי ועוצם ידי עשה לי את כל החיל הזה, אלא מה' נתמנה להיות גזבר על עניי עמו, בל ימאס מלידתו מטובו לאביוני עמו, כי לאו מדידיה הוא נותן, אלא ממה שהופקד אצלו מהאדון בעל הפקדון המלך ב"ה. וזהו שאמר 'שופטים ושוטרים תתן לך' כנ"ל [בדברי רבינו], ואל תתגאה ברוב גדלך ועשרך, אף כי לחם חוקם ממאכלך והונך, אל ירע בעיניך בהוכיחם דרכיך על פניך, לדון דינך נגד העומדים לריב עמך, והמה גם הם מושפעים מטובך, מידך ניתן להם, כי באמת צריך שתשים אל לבך, 'בכל שעריך' אותיות 'עשיריך', רצה לומר כל עשרך אשר נתן לך ה' לאו דידך הוא לחלוטין, אלא 'לשבטיך', רצה לומר לחלקם לעניי שבטי עמך, ולא מדריך אתה נותן, אלא משלהם אשר הופקד אצלך מאביהם בשבטים וכו'.

קיצור אלשיך

דין, ולא תאמר אני מיניתי אותם ואיך ישתררו עלי. והיו בכל שעריך, בכל עיר. ואמר אשר ה' אלהיך נותן לשון הוה, כי עדיין המתנה תלויה ועומדת בצווי זה, שאם תחדל לא תתקיים המתנה.

(ח) שִׁפְטִים וְשׁוֹטְטִים תִּתֵּן לָהֶם בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָהֶם לְשִׁבְטֵיךָ וְשִׁפְטוֹ אֶת הָעָם מִשִּׁפְט צָדֵק.

מדבר אל הממנים את השופטים והשוטרים, ואומר שופטים ושוטרים תתן לך לעצמך, שידונו ויכופו גם אותך כשהיה לך

יָדִין עֲמוֹ וְכוּ' יי, שְׁאֵמֶר, כִּי שְׁמִשׁוֹן שְׁעָלְיוֹ הַכְּתוּב
 יִדְבְּרֵל, 'יָדִין עֲמוֹ' הוּא שְׁבֻטוֹ, כְּאֲשֶׁר יִשְׁפֹּט לְאַחַד
 מִשְׁבְּטֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי גַם שְׁבֻטוֹ כְּמוֹ זֶר נִחְשָׁב
 בְּעֵינָיו לְבִלְתִּי הַפֶּה בְּזִכְרוֹתוֹ מִכָּל שְׁאָר יִשְׂרָאֵל יי.

חיי ישראל וירושת הארץ תלויה במינוים

או יאמר מעין זה, והוא י"ו כמאמרם ז"ל (ספרי קמז)
 האומרים על הכתוב השלישי (פסוק ט), כְּדָאִי

לא יטה לזכות בני שבטו ועירו

וַיְהִי מִשְׁפַּט צְדָקָה, שְׁגַם שְׂמִיתְמִנּוּ בְּכָל עִיר לְאַנְשֵׁי
 הָעִיר, וּבְכָל שְׁבֻט עַל הַשְּׁבֻט, עִם כָּל זֶה
 כְּשִׁישְׁפֹּטוּ י אֵת הָעָם דְּרָף כָּלָל יי, לֹא יִהְפְּכוּ בְּזִכְוֹת
 בְּנֵי הָעִיר אוֹ הַשְּׁבֻט שְׁעָלְיוֹ נִתְמַנּוּ, יוֹתֵר מֵעַל שְׁאָר
 עִם הָאָרֶץ. וְזֶהוּ אָמְרוּ לְשִׁבְטֵיהֶם אַחֵר אָמְרוּ בְּכָל
 שְׁעָרֵיהֶם יי. וְאָז וְשִׁפְטוֹ אֵת הָעָם דְּרָף כָּלָל מִשְׁפַּט
 צְדָקָה. וְיִכְתּוּב אֲצִלְנוּ עַל פְּסוּק (גראשית מט טו) דָּן

ביאור

משפט צדק כאילו הוא משבטם. כט. לשון הכתוב: דן ידן
 עמו כאחד שבטי ישראל. ל. שנבואה זו על שמשון נאמרה
 (ש"י טס ע"פ צ"ר ז"ל ג). לא. ובה תירץ קושיא ג', שלכך
 הוצרך להוסיף שידונו משפט צדק, אף שידוע שלכך נתמנו, כדי
 להורות שאף שנתמנו על שבטם ועירם, ישפטו משפט צדק בלא
 הטיה גם לשאינו בן שבטם ועירם. וכן תירץ קושיות ד-ה',
 שאין כוונת הכתוב בסוף הפסוק לדבר אל הדיינים המתמנים
 שישפטו צדק, אלא הכל הוא ציווי לממנים, שימנו את הדיינים,
 וכן יצו את הדיינים לשפוט צדק לכל ישראל.

ציונים ומקורות

הכשרים להחיות את ישראל ולהושיכם על אדמתם, שהוא
 האחד 'למען תחיה' והשנית 'יירשת'. ואמר 'להושיכם' ולא
 אמר 'להורישם' את הארץ' כלשון הכתוב באומרו 'יירשת את
 הארץ', הלא הוא, כי אם הוא על הכיבוש, הלא מינוי הדיינים
 אחר הירושה הוא. על כן אמרו ופירשו על ההעמדה בה תמיד,
 וקרא לזה ירושה, כנודע מטבע ירושה שאין לה הפסק, הפך
 לשון מתנה.

ונבוא אל הענין, אמר, כי אחר שמינוי הדיינים הכשרים גורם
 מחיה, מכלל שאם יתהפך תמנע המחיה. וזה יאמר ויהי
 בימי צרת 'שפוט' את שופטיהם, שלקחה מדת הדין, על כן
 מצרה זו נמשכה אחרת היא סילוק המחיה. כי ויהי רעב
 בארץ, בין אם הלקות היה כי הם היו צריכים להשפט, או
 בממאנים שלא ישמעו לקול השופטים ולא מחזיקים בידם
 לעשות משפט וכו'.

והנה על הדבר הזה, יוכל איש לדבר ולומר, אם כן איפוא למה
 לא גרמה גם כן העדר עמדם על אדמתם, כי הלא לא
 גורשו ממנה. לזה אמר 'וילך איש וכו', לומר כי את חיבתם
 בארץ ישראל ראה אלהים, כי הלא עם כל צרתם ברעב והיה
 מקום לצאת מהארץ, כמה דאת אמר (צ"ק ט): רעב בעיר פזר
 רגלך, עם כל זה דבקו בה ולא יצאו, זולת איש אחד ופרסמו
 הכתוב. וזהו וילך איש, לומר 'איש' אחד בלבד הלך ולא
 זולתו. על כן גם ה' עשה עמהם חטיבה אחת, והיא לבלתי
 יתגרשו ברעב, ויכלכלם, באופן יוכלו לסבול והם יושבים על
 אדמתם וכו', ע"כ. וראה עוד בענין זה בדברי רבינו (קה"ט ט).

קיצור אלשיך

וכשתתן שופטים לשבטיך, בכל שבט ושבט, תצוה אותם שושפטו את כל העם, גם משאר שבטים. ולא יהפכו בזכות בן עירם
 או שבטם, אלא יהיה משפט צדק.

כו. 'כשישפטו' כ"ה בדפו"א. בדפו"ו ודפו"פ וכי"פ: 'כששפטו'.
 כז. כאשר יבואו לפניו לדין מבני שבט אחר או מבני עיר
 אחרת. כח. ששכאורה קשה שמאחר שכבר צויה על מינוי
 השופטים בעיר, מדוע נצרך שוב לכל שבט, הרי כל עיר שייכת
 לאחד מן השבטים. ובהכרח שהביאור הוא כמו שכתב רש"י
 [הובא בציונים] שכשיש שני שבטים בעיר אחת, יש למנות בית
 דין נוסף לכל שבט. וזה משמיענו הכתוב, שהגם שתכלית הבית
 דין הנוסף הוא לצורך השבט השני, מכל מקום אם יבוא לפניו
 מי שאינו מאותו שבט, אלא מכלל 'העם', עליהם לשפוט אותו

ו'ו וככתוב אצילנו וכו'. זה לשון רבינו שם: דן ידן עמו'
 וכו'. הנה דרך העולם שהדיין לפחות יראה פנים
 לבני עירו וקהלו. אמר על שמשון בדיינותו, כי לא היה מחניף
 שבטו, רק 'דין עמו' המיוחד לו, 'כאחד שבטי ישראל', מכל
 יתר השבטים.

וראה גם דברי רבינו (שמות נח יז): או ירמוז ענין מאמרנו בפסוק
 'דן ידן עמו' וכו'. כי שמשון לא היה נושא פנים בדין
 לבני שבטו, שכל השבטים היו שוים לפניו. וזהו 'דין עמו',
 הוא שבטו, כמו דאמר (נחשית לה יב) 'גוי וקהל גוים', 'כאחד
 שבטי ישראל', כאילו היו אחד מכל שבטי ישראל. וזה ירמוז
 באומרו 'ארבעה טורים אבן', שהדיין יהיו לפניו ארבעה טורים,
 שהם שתיים עשרה אבנים, שבט אחד, בכל אבן כאילו כולם
 אבן ושבט אחד.

עוד שם (פסוק יט): ועל הרביעית שיתן אל לבו שאלהים הוא
 שופט, וידקדק בעצם, ילמוד מדן שנאמר בו 'דן ידן עמו'
 כאחד שבטי ישראל', ואמרו רבותינו ז"ל (צ"ר טז יג) כיחידו של
 עולם, והוא שיתן אל לבו כי את ה' שופט, וכמו שכתבנו בסמוך
 על 'מלואת אבן'. ועל כן חקוק באבן ששמה 'לשם', לרמוז כי
 לשם יתברך הוא דן ולא אדם. וראה עוד בענין זה בדברי רבינו
 (שמואל ג' טו ג).

ו'ו כמאמרם ז"ל. ראה דברי רבינו בפירושו לרות (ב' ב): ונבוא
 אל כוונת הכתוב בהזכירו שתי הצרות על פי
 הדברים האלה וכו', בהזכיר מאמרם ז"ל על פסוק 'צדק צדק
 תדרוך למען תחיה' וכו', שאמרו, כדאי הוא מינוי הדיינים